КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ»

Кафедра суспільствознавчої освіти

Програма підвищення кваліфікації учителів історії «Компетентнісний підхід до навчання історії в базовій НУШ»

Програма підвищення кваліфікації розглянута і рекомендована до затвердження на засіданні кафедри суспільствознавчої освіти

(протокол № 9 від 18.09.2026 р.)

Завідувач кафедри Галина СОХАНЬ

Програма підвищення кваліфікації затверджена науково-методичною радою

(протокол № 6 від 01.10.2026 р.)

Голова науково-методичної ради Павло ХОБЗЕЙ

І. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Розробник: старша викладачка кафедри суспільствознавчої освіти Васильків Ірина Дмитрівна.

Напрям підвищення кваліфікації: розвиток професійних компетентностей (знання фахових методик, технологій); готовність до професійного зростання для реалізації освітніх завдань і відповідності вимогам часу.

Розроблено на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України 12.10.2022 р. № 904).

Термін дії програми: з 01.01.2027 р. до 31.12.2031 р.

Рецензенти:
Баханов Костянтин Олексійович, професор кафедри суспільствознавчої освіти КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», доктор педагогічних наук, професор;
Танчин Ігор Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільствознавчої освіти, заступник директора КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти».

2. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми

Реалізація Концепції «Нова українська школа» та запровадження нових модельних навчальних програм зумовлюють докорінну трансформацію історичної освіти, де пріоритетним стає компетентнісний і людиноцентричний підхід. Сучасний учитель історії постає перед викликом переходу від репродуктивного вивчення фактів і дат до формування в учнів критичного мислення, історичного мислення, хронологічної, просторової та аксіологічної компетентностей. Це вимагає від педагогів володіння новітніми методиками моделювання уроків, здатними забезпечити активну пізнавальну діяльність здобувачів освіти та їхню готовність застосовувати набуті знання в реальних життєвих ситуаціях.

У цьому контексті запропонований курс покликаний надати вчителям базової школи системну методичну підтримку щодо практичної реалізації вимог Державного стандарту базової середньої освіти. Програма інтегрує найкращі практики організації освітнього процесу через часовий, просторовий і людський виміри історії, що дозволяє педагогам ефективно проєктувати компетентнісно орієнтовані завдання, використовувати сучасний дидактичний інструментарій та формувати в учнів стійку українську громадянську ідентичність.

Цільова група: учителі історії.

Обсяг: 30 годин.

Форма навчання: очна, очно-дистанційна.

Мета: науково-методичний супровід професійного розвитку вчителів історії для забезпечення неперервного вдосконалення їхньої професійної майстерності, освоєння сучасних методик і цифрових інструментів та якісної реалізації держстандарту базової середньої освіти.

Завдання:

- забезпечити знання і розуміння нормативно-правових вимог щодо вивчення історії в закладах освіти;
- сформувати розуміння засад компетентнісного підходу, сутності предметних історичних компетентностей (хронологічної, просторової, інформаційної тощо) та їхнього взаємозв'язку з вимірами історії;
- опанувати сучасні методичні підходи до просторово-часової орієнтації, роботи з мікроісторією, візуальними джерелами та принципом мультиперспективності;
- розвинути практичні вміння проєктувати компетентнісно орієнтовані завдання імоделювати фрагменти уроків, що інтегрують людський, часовий і просторовий виміри.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться/набуватимуться:

- предметно-методична компетентність – здатність моделювати зміст навчання історії відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, визначених державними стандартами; здатність

формувати та розвивати в учнів ключові компетентності і наскрізні вміння, визначені державними стандартами освіти;

- інформаційно-цифрова компетентність – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності;
- психологічна компетентність – здатність формувати мотивацію здобувачів освіти й організовувати їхню професійну діяльність;
- організаційна компетентність – здатність організовувати різні види й форми навчальної і пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

Очікувані результати:

Слухач/ка після навчання на цьому курсі:

- застосовує нормативно-правові вимоги та Державний стандарт базової середньої освіти для проєктування сучасного освітнього процесу з історії;
- розуміє теоретичні основи компетентнісного підходу в історичній освіті;
- інтегрує часовий, просторовий і людський виміри історії під час відбору змісту, організації роботи з джерелами та реалізації принципу мультиперспективності.
- проєктує компетентнісно орієнтовані завдання, проблемні ситуації та фрагменти уроків із використанням сучасних методичних і цифрових інструментів.

Контроль за знаннями слухачів проводиться послідовно й систематично: на практичних заняттях – індивідуальне та фронтальне опитування, виконання самостійної роботи; на лекціях – експрес-контроль, що передбачає постановку конкретних питань з теми.

Оцінювання розглядається як засіб одержання зворотної інформації про результативність підвищення кваліфікації та внесення коректив у методику роботи зі слухачами курсів. Програмою передбачено виконання різних видів робіт: вхідне опитування; творче самостійне завдання; практичні завдання, участь у круглому столі; рефлексія.

Критерії оцінювання. Оцінювання результатів навчання здійснюється за шкалою – «зараховано / не зараховано». Позитивна оцінка за курс («зараховано») виставляється за умови опанування матеріалу на платформі Moodle в обсязі не менше 70 % від загальної кількості годин, активної участі в практичних заняттях онлайн та офлайн. Самостійна робота зараховується за умови виконання не менше 70 % запланованого обсягу, повної відповідності змісту роботи навчальним завданням програми, успішної презентації індивідуального проєкту та дотримання принципів академічної доброчесності.

Особливості реалізації програми. Програма реалізується в інституційній формі за очно-дистанційною моделлю, що поєднує безпосередню взаємодію під час аудиторних занять із роботою у віртуальному навчальному середовищі. Навчальний процес передбачає синхронну взаємодію через платформи Zoom та Moodle, а також виконання самостійної роботи для поглибленого засвоєння тем. Такий підхід забезпечує гнучкість навчання та дозволяє ефективно використовувати цифрові інструменти для зворотного зв'язку й моніторингу прогресу слухачів.

Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації: сертифікат видається відповідно до кількості прослуханих годин, за умови не менше 50 % від загальної кількості.

Вартість (у разі встановлення): безоплатний характер надання освітньої послуги для слухачів курсів підвищення кваліфікації за регіональним замовленням місцевих органів управління освітою, вартість згідно з кошторисом відповідно до порядку надання платних послуг для всіх інших категорій.

3. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назви тем	Кількість годин			
	Усього	Лекції	Прак-тичні	Самостійна робота
Інтеграційно-мотиваційне заняття	**2**		**2**	
Тема 1. Реєстрація учасників (вхідне опитування). Ознайомлення з програмою навчання.			1	
Тема 2. Формування очікувань учасників та презентація викликів історичної освіти в НУШ.			1	
Модуль 1. Державні вимоги та компетентнісні засади навчання історії в базовій НУШ	**6**	**2**	**4**	
Тема 1. Компетентнісний потенціал історичної освіти: від знаннєвої парадигми до результатів навчання за держстандартом.		2		
Тема 2. Проєктування компетентнісно орієнтованих завдань і дидактичних матеріалів для уроків історії.			4	
Модуль 2. Розвиток предметних і ключових компетентностей учнів через хронологічний та просторовий виміри	**8**	**4**	**4**	
Тема 1. Час і простір як ключові координати історичного пізнання в НУШ.		2		
Тема 2. Методичні підходи до аналізу соціальних процесів у просторово-часовому вимірі.		2		
Тема 3. Практикум із розвитку хронологічної компетентності здобувачів освіти.			2	
Тема 4. Практикум із розвитку хронологічної компетентності здобувачів освіти.			2	
Модуль 3. Людський вимір історії та формування ціннісних орієнтирів у базовій школі	**4**	**2**	**2**	
Тема 1. Людський вимір історії в аналізі подій, явищ та історичних персоналій (мікроісторія в НУШ).		2		
Тема 2. Формування громадянської ідентичності та критичного мислення через людиноцентричний підхід.			2	

Круглий стіл «Компетентнісний урок історії в НУШ: найкращі практики, кейси та цифрові інструменти».	**2**		**2**	
Вихідне діагностування, рефлексія	**2**		**2**	
Самостійна робота	**6**			6
Всього годин:	**30**	**8**	**16**	**6**

4. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Інтеграційно-мотиваційне заняття

Час за робочою навчальною програмою – 2 години

Тема 1. Реєстрація учасників (вхідне опитування). Ознайомлення з програмою навчання.

Тема 2. Формування очікувань учасників та презентація викликів історичної освіти в НУШ.

Модуль 1. Державні вимоги та компетентнісні засади навчання історії в базовій НУШ

Час за робочою навчальною програмою – 6 годин

Тема 1. Компетентнісний потенціал історичної освіти: від знаннєвої парадигми до результатів навчання за держстандартом

План лекційного заняття

1. Сутність та ключові характеристики компетентнісного підходу.
2. Ключові та предметні історичні компетентності в контексті вимог Держстандарту базової середньої освіти.
3. Взаємозв'язок між часовим, просторовим, людським вимірами та предметними компетентностями.

Тема 2. Проєктування компетентнісно орієнтованих завдань і дидактичних матеріалів для уроків історії

План практичного заняття

1. Принципи укладання компетентнісно орієнтованих завдань.
2. Практичне застосування компетентнісного підходу на уроках історії.
3. Створення проблемних ситуацій та дослідницьких завдань.
4. Моделювання фрагментів уроків з використанням компетентнісних завдань.
5. Аналіз прикладів уроків, розроблених у межах компетентнісного підходу.
6. Особливості критеріального та формувального оцінювання компетентнісних результатів учнів.
7. Обмін досвідом щодо впровадження компетентнісного навчання.

Модуль 2. Розвиток предметних і ключових компетентностей учнів через хронологічний та просторовий виміри.

Час за робочою навчальною програмою – 8 годин

Тема 1. Час і простір як ключові координати історичного пізнання в НУШ

План лекційного заняття

1. Історичний час як нерівномірний процес (категорії минулого, теперішнього, майбутнього; проблема періодизації).
2. Історичний простір як нерівномірне середовище (масштаби простору: від локального до глобального).

3. Синхронізація історичних процесів у часі та просторі.

Тема 2. Методичні підходи до аналізу соціальних процесів у просторово-часовому вимірі

План лекційного заняття

1. Просторово-часова оптика історичного аналізу.
2. Моделі соціальних змін.
3. Історична карта як інструмент інтерпретації та можливих ідеологічних маніпуляцій.

Тема 3. Практикум із розвитку хронологічної компетентності здобувачів освіти

План практичного заняття

1. Способи формування відчуття історичного часу. Встановлення причинно-наслідкових зв'язків у часі. Тяглість історичних процесів.
2. Робота з хронологічними шкалами, стрічками часу, синхроністичними таблицями (зокрема з використанням цифрових інструментів).
3. Практичні вправи на орієнтацію в історичному часі.

Тема 4. Практикум із розвитку картографічної та просторової компетентності на уроках історії

План практичного заняття

1. Робота з історичними картами різних епох та масштабів. Аналіз картосхем, планів міст, схем битв.
2. Використання контурних карт та геоінформаційних технологій (Google Maps, інтерактивні історичні атласи в мережі).
3. Навчання локалізації історичних подій та процесів у просторі.

Модуль 3. Людський вимір історії та формування ціннісних орієнтирів у базовій школі

Час за робочою навчальною програмою – 4 години

Тема 1. Людський вимір історії в аналізі подій, явищ та історичних персоналій (мікроісторія в НУШ)

План лекційного заняття

1. Роль особистості в історії: вплив окремих особистостей на історичні процеси.
2. Розгляд мотивацій, рішень та дій історичних діячів, впливу людського фактора на перебіг історичних подій. Критичне оцінювання ролі особистості в історії.
3. Розуміння різноманітності людських досвідів у минулому. Принцип мультиперспективності в історичному пізнанні.
4. Формування емпатії та толерантності до представників різних культур та епох.

Тема 2. Формування громадянської ідентичності та критичного мислення через людиноцентричний підхід

План практичного заняття

1. Використання біографій історичних діячів та історичних документів особистого характеру (листи, щоденники, мемуари, а також візуальні джерела повсякденності).
2. Вивчення історії повсякденного життя різних соціальних груп. Розігрування історичних ситуацій, рольові ігри.
3. Застосування методу «уявного інтерв'ю» з історичними постатями або «голосів свідків епохи».

Круглий стіл. Компетентнісний урок історії в НУШ: найкращі практики, вчительські кейси та цифрові інструменти.

Рефлексія. Тести. Вихідне опитування.

Самостійна робота 1. «Конструктор компетентнісного завдання за Модельною навчальною програмою».

Самостійна робота 2. «Людиноцентричний підхід у дії: проєктування уроку мікроісторії».

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ 1.

1. Оберіть одну конкретну Модельну навчальну програму з історії для базової школи, за якою ви працюєте (для 5-6 або 7-9 класів). Оберіть із цієї програми конкретну тему та очікуваний результат навчання, після чого опишіть власну мінірозробку (фрагмент уроку), що містить одне комплексне компетентнісно орієнтоване завдання.
2. Зазначте назву Модельної програми (автори), клас, назву теми за програмою та конкретний очікуваний результат навчання учнів, на досягнення якого спрямоване завдання.
3. Коротко опишіть умову завдання або наведіть текст/опис джерела, з яким працюватимуть учні (наприклад, уривок із середньовічного хронікального джерела, історична карта, карикатура тощо).
4. Наведіть чіткий текст завдання для учнів, який вимагає не просто репродуктивного відтворення фактів, а аналізу, порівняння, критичного осмислення чи просторово-часової орієнтації.
5. Поясніть, як саме виконання цього завдання допоможе перевірити сформованість відповідної предметної компетентності та які типові труднощі (на вашу думку як практику) можуть виникнути у школярів вашого класу під час роботи з цим завданням.
6. Робота має відповідати вимогам академічної доброчесності та змісту програми. Обсяг: 400–600 слів. Формат здачі: текстове вікно в Moodle.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ 2.

1. У межах теми «Людський вимір історії» запропонуйте власний методичний підхід до вивчення певної історичної події крізь призму мікроісторії або повсякденного життя звичайної людини.
2. Опишіть вашу ідею у формі методичного есе-рефлексії за таким планом: 1) Яку загальноісторичну тему ви розглядаєте через людський вимір? 2) Які джерела особистого характеру (або реконструкції побуту) ви б використали чи вже використовували на уроці?
3. Опишіть один інтерактивний прийом або метод, який допоможе учням розвинути емпатію та зрозуміти мультиперспективність події.
4. Напишіть 2–3 речення про те, чому, на вашу думку, саме такий людиноцентричний підхід змінює мотивацію сучасних підлітків до вивчення історії порівняно зі звичайним заучуванням дат і подій.
5. Робота має відповідати вимогам академічної доброчесності та змісту програми. Обсяг: 400–600 слів. Формат здачі: текстове вікно в Moodle.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Загальна декларація прав людини: ухвалена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Державний стандарт профільної середньої освіти: (постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 № 851). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text
3. Державний стандарт базової середньої освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16
4. Державний стандарт початкової освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text
5. Про академічну доброчесність: Закон України від 18 грудня 2025 року № 4742-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text
6. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text
7. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
8. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text
9. Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 30 липня 2024 № 1072). URL: https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-kontseptualnykh-zasad-reformuvannia-istorychnoi-osvity-v-systemi-zahalnoi-serednoi-osvity
10. Концептуальні засади громадянської та історичної освітньої галузі (наказ Міністерства освіти і науки України від 20 серпня 2025 № 1163). URL: https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-kontseptualnykh-zasad-osvitnikh-haluzei-ta-dorozhnoi-karty-realizatsii-kontseptualnykh-zasad-osvitnikh-haluzei-na-2025-2030-roky
11. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
12. Типова освітня програма для 10–12 класів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням (наказ Міністерства освіти і науки України 26 травня 2025 № 765 (зі змінами, внесеними відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 19 червня 2025 № 884)). URL: https://educationforlife.mon.gov.ua/wp-content/uploads/2025/10/top-dlya-10-12-kl-zzso-yaki-zabezp-zdob-prof-osvity.pdf

Цифрові ресурси

1. Diasporiana. Електронна біліотека. URL: https://diasporiana.org.ua/
2. Ukrainer. URL: https://ukrainer.net
3. Архів ОУН. Українська інформаційна служба. Лондон. URL: https://ounuis.info/
4. Громадський проект «LIKБЕЗ. Історичний фронт». URL: http://likbez.org.ua
5. Дисиденти. Локальна історія. URL: https://dysydenty.localhistory.org.ua/
6. Електронний архів українського визвольного руху. URL: https://avr.org.ua.
7. Інститут історії України НАН України. URL: http://history.org.ua
8. Історична правда. URL: https://istpravda.com.ua.
9. Локальна історія. URL: https://localhistory.org.ua/
10. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: https://nbuv.gov.ua
11. Україна incognita. URL: https://day.kyiv.ua/article/ukrayina-incognita.
12. Український інститут національної пам'яті. URL: https://uinp.gov.ua.

Література

1. Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: вчителям, студентам, викладачам / К. О. Баханов. Запоріжжя : Просвіта, 2000. 159 с.
2. Баханов К. О. Традиції та інновації в навчанні історії в школі: Дидактичний словник-довідник. Запоріжжя : Просвіта, 2002. 108 с.
3. В'ятрович В. М. Нотатки з кухні «переписування історії». Київ : Наш Формат, 2021. 240 с.
4. В'ятрович В. М. Україна. Історія з грифом «Секретно». Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. 512 с.
5. Гібридні війни: інформаційний вимір / за ред. В. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017.
6. Головченко В. Українське питання в роки Першої світової війни: монографія / В. І. Головченко, В. Ф. Солдатенко; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. імені І. Ф. Кураса. Київ : Парламентське вид-во, 2009.
7. Гриневич В. Червоний імперіалізм. Друга світова війна і громадська думка в Україні. 1939–1941. Київ : HREC PRESS, 2019.
8. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал, 2021. 432 с.
9. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX ст. Київ : «Генеза», 2000.
10. Гупан Н. Принципи інтеграції змісту історії та громадянської освіти у контексті вимог Державного стандарту базової середньої освіти. Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу: збірник тез доповідей. Київ: Педагогічна думка, 2022.
11. Джадт Т. Після війни. Історія Європи від 1945 року / пер. з англ. К. Зарембо. Київ : Наш Формат, 2020. 928 с.
12. Кіпіані В. В. (уклад.). Дисиденти. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2021. 352 с.

13. Кіпіані В. В. (уклад.). Справа Василя Стуса. Збірка документів з архіву колишнього КДБ УРСР. Харків : Vivat, 2019. 688 с.
14. Основи критичного мислення: навчальний посібник для закладів загальної середньої освіти / О. І. Пометун. Київ : Оріон, 2024.
15. Плохій С. М. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 496 с.
16. Ріс Л. Гітлер і Сталін. Тирани і Друга світова війна / пер. з англ. Р. Клочка. Харків : Лабораторія, 2021. 424 с.
17. Снайдер Т. Криваві землі: Європа між Гітлером і Сталіним / пер. з англ. М. Климчука, П. Грицака. Київ : Лабораторія, 2022. 484 с.
18. Танчин І . З. Вступ до теорії революції / видання друге, доповнене. Чернівці : Місто, 2025. 208 с.
19. Танчин І. Соціологія: навч. посіб. 3-тє вид. Київ : Знання, 2008.
20. Терно С. О. Методика навчання історії: розвиток критичного мислення школярів. Запоріжжя : ЗНУ, 2012. 226 с.
21. Харарі Ю. Н. Sapiens. Людина розумна. Коротка історія людства / пер. з англ. О. Дем'янчука. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 544 с.